

Libri secūdi de
Incipit liber secundus
Prosa prima

Monachus

Ecce nobis o velu-
ter altera dies ful-
sit illa continuaue-
ris precor cessari q̄
cepta sunt. **V**olu-
cer. **M**eministi pu-
to sub quali similitudine finem ac-
cepit hesternā collocutio. **N**on omi-
no dissimiliter nunc aduena noster
ex procella publici ciuiliq; naufra-
gij consulte fugiens in locum satis
abditum velut in quandā securita-
tis insulam se recepit. **I**llic moze so-
litarj sedens leuat se super se. the-
ologiam habens consolatricē que
doctrinā est discipline dei et electrix
operum illius. que sobrietatē et pru-
dentiam docet et iustitiam et virtu-
tem quibus utilius nihil est in vita
hominibus. hec erigit ad spem futu-
rorum quēadmodum tetigimus. as-
serens q̄ non sunt condigne passio-
nes huius temporis ad futurā glo-
riam que reuelabitur in nobis. **A**d-
dēs q̄ spes nō cōfundit. ita tamē
si sit vera spes. non ficta. nō fallax.
non temeraria. **E**st itaq; repromis-
sio nequissima fallens q̄ plurimos
blandientes sibi. vtere mundo duz
etas florida est conuerti potēis cū
voles tanq̄ videlicet ex p̄p̄is viri

cōsolatione theologie

bus non dei dono fiat conuersio.
Sunt et alij quos eo periculosius
quo subtilius decipit estimatio sua
duz casus peccatorū varios quos
perpetiuntur emendare nō curant.
vtunt potius ad superbiam. reputā-
tes simile aliquid secum fieri cum
apostolo cui datus ē stimulus car-
nis ne magnitudo reuelationū ex-
tolleret eum. eis autē sicut aiunt ne
magnitudo virtutum. **A**b alijs mi-
grat Judas. id est confessio p̄pter
multitudinem seruitutis. **T**edet em̄
et pudet eos totiens ad confessio-
res deducere lapsus suos a quib⁹
abstinere vel nequeunt domino p̄-
mittēte. vel nō satis volūt. **S**ūt q̄s
scrupulorum inquietudo et cordis
pusillanimitas ita perturbat vt vix
relictus sit in eis spei locus. **S**ufficit
alijs scire de spe per intellectum dis-
serere dicentibus in deo solo spem
esse reponendam quis nesciat verū
apud tales nullus pene spei vel sen-
sus vel effectus est. **I**nuenies alios
sperantes in misericordia dei quos
ad homines nulla flectit misericor-
dia venia nulla patet. **Q**uid q̄ dei
sperant. alij de dei bonitate si non
suauitatē dulcedinis suo experimē-
to iugi gustent quasi iam esse velint
nō spe sed ip̄a re beati et possidere
hereditate sanctorū dei neq; esse
in laboribus hominū neq; cum ho-
minibus per temptatōnes flagella-
ri. **A**lios videre est dum eos pau-
lulū visitat deus in opulento et inti-

Prosa prima

mo bone spei sensu protinus extolli sibi magnos esse proprie vite negligētes et seueros aliene censores arrogantiores. demum vnde humiliores coram deo et hominibus et sibi viliores esse debuerant. Quid porro dicemus de duplicibus cor de q̄ duabus vīs niti volunt. spem in mūdo ponere. et spem in celo collocare cupientes. Quid rursus de ingratis largitori deo pro omnib⁹ bonis vel nature v̄l fortune v̄l gratie. Qui vtinam saperent illam sapientis grauem vocem. Ingrati spes tāq̄ hibernalis glacies euanescat. Aliorum vox ista est. certus me suz saluandum. neq̄ enim fecit me de⁹ vt damnetur qui vult omnes homines saluos fieri. Maior est iniquitas mea dicit ali⁹ imitator. Cayn q̄ vt veniā merear. quid conabor. quid sperabo. laxis habenis vtitur. alter certam damnationez suam pro incerta faciens. quicquid inquit egero bonum sit aut malū quod de me statuit deus illud fiet. Mirum vero cur non vtitur argumento simili dū medicinaz vt sanetur vel cibum vt viuat sumere monetur. quia presciuit utiq̄ deus quādo morietur aut viuet. **Monachus.** Beatus est volucer cuius est vere nomen domini. spes eius. et non respexit in vanitates et insanias falsas quales cōmemorasti. Sed reuertor ad aduenam nostrum. Nonne queso retorquet frequens sue considerationis

xiij

oculos ad p̄terita que vel pertulit vel aliorum exemplo perferre potuit. **Volucer.** Retorquet quidem et id crebro gratias inter tristitiam simul et gaudium. spem et metuz agens deo. nihil sollicitus iuxta monitionem apostoli. nisi vt petitiones sue innotescant apud deū pro sua suorum q̄ liberatione. consolatione. et salute. **Monachus.** Iuste vero gratias agit. quis em̄ non eum felicem ex hoc vno si cetera deessent iudicauerit q̄ deformissimaz et horridaz nedum ciuitatis preclarissime. s̄ totius regni nuper flentissimi desolationem non dicam experiri in se. sed nec oculis inspicere compellitur. Nonne legimus Augustinuz ea tempestate qua obsidebatur ciuitas sua potius mortez a domino petisse et impetrasse pro magno munere q̄ q̄ mala gentis sue coram cernere cogeretur. Hinc et Matathias princeps dum videret mala que fiebant in populo Iuda et Iherusalem. Ne mihi ait. vt quid natus sum videre contritionē populi mei et contritionem ciuitatis sancte. et sedere illic cum datur in manibus inimicorū. Nota est hystoria de cathone qui mortem cruentam inferre sibi maluit q̄ in discidio ciuili viuere ipm q̄ videre tāte tēpestatis auctore. **Volucer.** Est vt dicis monache. Donit nihilomin⁹ crebro p̄ oculis cordis sui q̄ indi gnissimas subsanationes. q̄t opprobria

Libri secūdi de

peſſimorū imo fortaſſe carceres et vincula. multos ex innocētibus caris ſuis. pro fide. p iuſtitia. p pace rei publice. pro integritate regalis domini perſeſſe neceſſe eſt. Quineti am videre ſibi videtur nōnullis hec accidere eo duntaxat q ſibi vel affinitate vel familiaritate vel cauſe ſimilis deſenſione pari q zelo diuini ſūt. Eis obiectari p̄terea q magna mali radix et origo ab illo pceſſerit et auda ſit. veniſſe autē temp⁹ quando iudiciū cum ſuis recipiet imo et refuga factus. exul. ignominioſus et abiectus nec aſpectu publico dign⁹ iam recipi. **A**duero traſſit has et ſimiles contumelias in ſpem vite eterne ſciens q non eſt ſeruus maior domino ſuo quem nedum beelzebub appellarunt ſed ad mortem viſq perſecuti ſūt. **F**ormidat proinde q apud deum non ſit dign⁹ habitus qui cum alijs ſimilia pateret. aut temperauit in illo flagellum ſuū qui vincit in martyribus parcendo confellozibus. **A**ut noluit benignitas ſua addere triſtitiam ſuper triſtitiam ſuis pro ſe orantibus amicis. nec veritatez in eius opprobrio vehemētius conculcari. **A**ut ad extremū reſeruauit ipm ad alia certamina. **A**ut ita fieri voluit quatinus in ſolitudine quadaꝝ ſegregatus exercitetur liberius et ſcopat ſpiritu ſuum recogitans omnes annos ſuos in amaritudine anime ſue vt ſancti uſ deinceps ad anteriora ſe exten

cōſolatione theologie

Dat. **M**onachus. **S**pero volu-
ter. vertet omnia in bonū deus. cui⁹
ſapientia attingit a fine viſq ad fi-
nem fortiter et diſponit omnia ſua/
uiter qualem ei comitem eſſe p̄me-
moratus eſt. **V**oluer. **C**onfi-
dit taliter euenturum ſibi deo propi-
cio. et in hac meditatione conſtituit
alteram ſue conſolationis cauſam
precipua que verſatur in reuelati-
one regiminis mundi per ſcriptu-
ram ſacram que deo dicit. Omnia
in ſapientia feciſti. **E**t rursus Omnia
quecunq voluit dominus fecit in
celo et in terra in mari et in omnib⁹
abyſſis. **Q**ue volūtas ſicut ſemper
efficax. ſic et iuſta eſt ſine qua factuz
eſt nihil. viſq adeo q neqz ſoliū ab
arboze neqz paſſer in terram dicen-
te xpō cadit ſine ea. vehemēs proz-
lus. **H**ec ē diuine libertatis in omni
aſſione cōcurrentis expreſſio. **C**ui
voluntati noſtra vt conformentur
oportet. **N**am quis eſt o homo lo-
quitur theologia qui diuine volun-
tati preſumis obſiſtere vel aduer-
ſus eam temerari⁹ murmurare? **N**i-
de quid equius eſt. **A**ut te volunta-
ti diuine cōformando ſubdere. **A**ut
q ipa tue ſeruiat voluntati. **H**āc
ſolidam de diuina prouidentia ve-
ritatem ſi p̄bia plene potuiſſz attin-
gere vel ſuis eā ſectatozib⁹ demon-
ſtrare. theologiā ſupaddi p reuela-
tionē nō ita neceſſe fuerat q̄uis vo-
luerit alios de⁹ q̄ p̄hos cōgnitiōis
huius ſaluberrime participes fieri

Metre prima

Philosophis vero sic euenit vt maior eorum numerus poneret deum non minori necessitate q̄ solez agere quicquid agit. Unde sic libet de promere

Primum metrum secundum.

Sol radiantī
Luce coruscus
Lumina fundit

Semper eodem
Missa tenore
Nescit auaros
Condere vultus
Non sibi fas est
Quin sua virtus
Largiter omnis
Influat orbi
Philosophantium
Turba priorum
Lege coerces
Hac dominantez.
Libera dicunt
Non sibi vis est
Influa mundo
Qua valeat plus
Aut minus vti
Perpetuata
Lege gubernās
Iugiter vna
Mens sua fato
Stringitur arto
Ergo rependi
Gratia qualis
Debet eidem
Io quia prestat
Prestet oportet.
Nana/ quid ores

xiij

Flectere querens
Ad tua vota
Qui manet idem.
Deuius error
Ite sacrate
Religionis
Destruit omne
Robur et aufert
Sed nec egere
Crede supremū
Quoq̄ creato
Sat sibi laus est
Ut placet et vult
Dat sine motu
Cuncta moueri

Secunda prosa secundum.

Philosophia volucer nūq̄d
nō apud Boeciū vtranq̄
ponit ⁊ saluat libertatē dei
videlicet et nature cuiuslibet vtentis
ratione. Volucer Constitut⁹ in
supiori lumine potuit ita vtoē Boe
ti⁹ qualicet nec platonici nec stoici in
lumine solo phie versati viderunt.
Alioqn ppetuitatē mundi vt alias
modo nō attingā nequaq̄ demon
strare conati fuissent ex carentia li
bertatis ad vtrūlibz pme cause. de
qua canit theologia. dixit et facta
sunt. mandauit et creata sunt. Nec
mirandū hoc in phis qui pfectio
nē et actionē pme cause venabant
ex inspectione creature visibilis in
qua nō est p expimētū repire q̄ ali
q̄ sit ⁊ possit eē creatio. Hinc p pnci
pio pcrebuit apd eos ex nihilo ni
hil fieri. h̄ hec alibi lati⁹ tractāda s̄.

Libri secundus de

et amplectenda theologie traditio per scripturam reuelataz q̄ diuina voluntas agit ad extra libere. con- tradictorie. et ad vtrumlibet sicut historialis et propheticus scriptu- re decursus palam monstrat. **Cui** ratio est quam philosophi vel ne- gauerunt vel nescierunt. **Deus** quip- pe non ideo vult res ad extra fieri quia bone sunt quēadmodum mo- uetur humana voluntas ex obiecti- one boni veri vel apparentis. **Est** econtra potius q̄ ideo res ad ex- tra bone sūt quia deus vult eas ta- les esse adeo q̄ si vellet eas vel nō esse vel aliter esse. id quoq̄ iam bo- num esset. **Propterea** bene enuncia- uit magnus **Ambrosius** post **Basiliū** q̄ volūtas diuina nature pri- ma lex ē. **Deniq̄** voluntas etiā cre- ata si concedatur immobilitari cir- ca volitionez alicuius boni. hoc nō est nisi respectu finis. et eorum sine quibus finis haberi non potest. **Quis** vero negauerit diuinam vo- luntatem non alium habere finem quem velit nisi se. quoniā ppter se fe- cit omnia. et propter se erant ante- q̄ fierent omnia. qualia constat nō esse necessario connexa ad volitio- nem seu consecutionem finis huius quare nec necessario volita sūt. **Se- cus** in cōmunicatione diuinaz per- sonaruz ad intra que in sua necessi- tate consistit sicut in sua necessitate vult se deus. **Qualis** itaq̄ reputā- da est diuina perfectio si ex produ-

cōsolatione theologie

ctiōe creaturarū dependeret. quas in sui comparatione constat esse q̄i nihilum et inane. **Ita** vt mirandum potius videatur immensaz perfecti- onem fuisse dignatam res tante im- perfectionis et cuiusdam vilitatis producere ac regere. quas si repen- te destrueret vel in vnum confunde- ret. quis ei dicere posset. cur ita fa- cis? **Quinetiā** theologia volēs am- plius captiuare omnez intellectum in obsequiuz fidei p̄posuit in memo- riam diuinorum mirabilium escam quam dedit dominus timentibus se in eucharistie sacramento vbi re- lucet incomprehensibiliter q̄ super omnem sensum. super omnē nature cōmunis ordinem deus potest scire et vult quotidie mirabiliter opera- ri. **Ad** consolationem igitur adue- ne nostri pro recogitatis aliq̄ ca- lamitatibus et angustijs theologia sumit initiū a prima et suprema cau- sa que deus est. **In** cuius ditione cuncta sunt posita. et nō est qui sue possit resistere voluntati. **Dehinc** ad inferiores effectus se deflectit. **Philosophia** nō conuersum vt se- pius processum retinet ab inferiori- bus et cognitis ad superiores et la- tētes causas ductu rationis se sub- leuans. **Occurrit** autem primitus in hoc processu mirabilitas rerum infra labentiu. variabilitas sortis humane que nunq̄ in eodem statu permanet. **Deniq̄** cōfusio quedā et imperfectio eoz omniū que mōdō

inferior ostētat vt sūt diuitie. opes
dignitates. regna. gloria. volupta/
tes que frequentius in contraria di/
labuntur. Sed inchoat protinus
ab alto peregrinus noster fide ful/
tus. ita grauioris mali recogitatio
sufferentiam leuioris facit equani/
miorē. **V**ult ecce suprem' iudex de'
put edocet theologia qd ab initio
mūdi vsq; hodie 7 in secula supplici
is infernalib' angeli multi et hōies
crucient'. vult alios in purgatorij lo/
cis penis tradi. oqueri non audes
neq; debes. vult autē viatores ho/
mines tribulationibus multis exer/
ceri. **Tu** quis es qui querulādo cō/
tradicas? Quid magnū si corruunt
et pereunt qñq; peritura. si moriun/
tur aliqñ morituri? Hoc xō magnū
est elaborare quo sine cōcludat vī/
ta semp victura vel in societate be/
atorū vel in dānatorū calamitate.
Monachus **S**entio voluer qd
in alienorū sicut et in ppriorū malorū
meditatione cōtent' nō est aduena
noster infima sectari scandit prin'
ad suprema velut in arcem sup quā
non est altera. videat aut ne cadat.
Est em̄ vt aiunt lapsus iste sapiētū
de puidētia dei cū arbitrij liber/
tate. **V**ideat insup ne dū fragilib'
et caligantib' oculis incircūscripti/
bile lumen nitē attingē demergat
in tenebras dēiores exemplo nicti/
coracis quod inducit **A**ristl. ad ni/
tidiissimā solis lucē. **V**oluer.
Tutatur eū monache fides illumi/
nans tenebras suas et aciem men/
tis inualidaz sua luce collustrat vt

in tam excellenti lumine figi possit
ei q; sit delectabile. iocundū. et salu/
bre videre lumen diuinū qd absq;
ea odiosum foret noxiū et triste.
Proinde iam accepisti qd de cogi/
tatione nedū aliene sed pprie dāna/
tionis agit. **V**erū ad intelligentiā
hui' rei ne vel incredibilis vel scan/
dalosa sit ad cognoscendū. **P**retēa
qualiter et in quib' humana volun/
tas diuine debeat oformari reme/
morāda est distinctio de triplici vo/
luntate put ad omnē appetitū noi/
men voluntatis se protendit. **E**st in
supremo pprie dicta volūtas ratio/
nalis insita portioni sue superiori q
ad leges ouertitur eternas. vel ad
unicā potius eternitatis legeꝝ sua
fecunditate seu virtuositate multi/
plicem. **E**st em̄ iuxta sapientem dei
spīritus vnicus et multiplex. **H**ec
voluntas ita semper cōformis esse
teneatur diuine voluntati cognite
vt aduersus beneplacitum suum.
nunq; remurmuret quasi vel iniusta
sit vel irrationabilis aut incompo/
sita crudel' et inuida. **H**ec volūtas
in beatis spīritibus ita diuine con/
iuncta est immobiliter vt sicut ipsi
cum deo vnus sunt spīritus. ita sit
vnum velle et vnū nolle qd amico/
rum esse pprium etiam pbia tradit
Hinc p psalmistā. **A**bsorpti sunt iū/
cti petre iudices eorum. **Q**ue petra
xps est et de'. qz xps de' cui sancti
iudices seculi ita iūcti sunt vt absor/
pti videant in deo 7 vnum facti in

Libri secundus de

omunione voluntatū cū eo. Porro
volūtas hec in viatorib' bonis di
uine volūtatī cognite licet mobiliē
conformis est orans ex instituto xpi.
Fiat voluntas tua sicut in celo ⁊ in
terra. qđ in oratiōe sua seruauit di
cēs in agonia posuit. **A**bba pater.
omnia possibilia sūt tibi. trāffer hūc
calicē a me. s; nō qđ ego volo s; qđ
tu **C**ōsistit in hac conformitate et ap
plicatione volūtatīs ad primaz et
inobliquabilē regulā diuine volun
tatīs rectitudo cordis nostri quam
consequit exultatio letitia pax iocun
ditas ac vniuersalis omne bonū qđ
vidēs in spū ppha clamauit. Quā
bon' israel de' his q' recto sūt cor
de. **Q**uocōtra pessim' indicat deus
ab habētib' cor distortū qualis est
in hōib' malis hic in via. flexibiliē
tū. in dānatis vero cū obturatōne
sempiterna. **A**ltera volūtas est inser
ta portioni rōnis inferioris. q' qđē
altera dē nō in substantia. s; qz ouer
tit ad leges vel res inferiores elon
gata quodāmodo a pma luce et v
tute eo tenebrosior et debilior effe
cta quo magis ac magis in inferio
rū oblectatōne et visione se ouertit
innectit et demergit. Ita vt nequeat
quāq; oculos tenebris assuetos in
supnā veritatis lucē attollē. Sicut
oculus carnis posuit ⁊ reclusus vbi
sol material' occidit vel occasus pri
m' est caligat. hāc volūtatē inferio
ris portioni quāq; vocam' appeti
tū sensuale nō generalit' s; put nat'
est obedire rationi. et ita liber est

cōsolatione theologie

p participationē. s; m quā volunta
tē pmittit nos de' multa velle vel
optare fieri qz opposita vult abso
lute diuina sua volūtas. vt pius fili
us bona volūtatē vult patres viuē
quē de' mori statuit. s; dec tū in tan
tū recta est si volūtatī supioris rati
onis sicut illa diuine nequaquā remur
muret **T**ertio modo sub volūtatīs
nōie late sūpto opletit eis appeti
tus q' nō diuinctā rationē sequi hz.
vt est in hōib' de duplici voluntate
pōri. s; regit et dirigit in modo qđ
regulata ab intelligentia infallibili
que deus est. qui sic res ordinat vt
eas ppios mor' agere sinat **P**ro
pterea volūtas hec nullo pacto cō
traria pōt esse vel aduersa diuine vo
lūtatī. cui' soli' influxū vlt' instinctū
consequit **Q**uo fit vt in brutis nō ha
bētib' diuinctā sibi rationē culpa ca
reāt mor' sensuales quales in singu
lis variant s; m naturā hui' speciei
vel illi' quos omnes in hōib' quodā
modo aggregatos inspicim'

Secundū metā secundū li.

Quot sibiēta modis aialia
Passionibus sunt
Crudel' leo. tigris et aspa.
Trox aper furore
Indomitus siluas onager colit
Unicornis atrox
Asciuit vitulus. petulans caper
Et equus superbus
Astus fraus vulpi. lepori timor
Os vorax lupis est
Liuidus est catulus. sus sordios

Tardus est asellus
 Ursa ferox. prudens elephas sibi
 Castitas amica
 Turtur fida pari simplex quoq;
 Stulta corde perdit
 Pavo gloriatus et zelotipus
 Est auara cornix
 Felle columba caret. canit omnia
 Subo dira planctu
 Est apes arguta mira facit
 Arte mel fauos q;
 Prouida se fornicatrix regit. pigra
 Vult cicada soles
 Nilus aues. lucius pisces rapit
 Est odor vulturi
 Pugnaci gallus est pectore.
 Miluus est inertis
 Quis philomena modos vros ca
 De alauda vros Epit
 Sales innumeras animalib;
 Inditas videbis
 Conditiones quas natura dat
 Alma cuiq; sparsim
 Omnia ppulcro regit ordine
 Noxia nulla culpat
 Nullus et error inest industria
 Cuiq; mira valde
 Est hominis ratio opletitur
 Omne tale sparsim
 Per varias species rectrix data
 Cui necesse cunctos
 Affectus iusto moderamine
 Temperet regat q;
 Si renuit peccat fit serua q;
 Turpior q; brutis
 Stet ratio fiet sibi subditus
 Eius appetitus
 Et dominat ei q; si nequit

Non ream putato

Prosa tertia secundum li.

Monachus

Miseret me mei vehementer
 mei q; simili corde volucē
 dū ista ppēdo. vident iniq;
 tatē et stradiationē in hōim ciuita
 te. vel regno spūali vbi sūma tran
 quillitas esse debuēat vbi par erat
 volūtātē quālibet inferiorē parere
 supiori h; hoc euerso turbato q; or
 dine vt pax abscedat nēc ē. nā pax
 qd aliud ē q; ordinis tranquillitas
 in impando et obediēdo. **N**olu
 cer. **O**bedit monache si validū su
 erit. si viuax et efficax imperiū cuius
 modi viuacitatē q; virtutes q; cō
 ferūt p̄cipue iugis excitatio volū
 tatis supioris vt ad diuinā se ouer
 tat. videat. obseruet. inhēat. Ita em̄
 fiet vt ipa roboret. et debilitet infe
 rior in tractu suo. aptior effecta sus
 cipe formā vel influxū seu virtutē a
 supiori deriuatā. **I**mitand⁹ est ihs
 factus nobis a deo sapientia. qui
 suscepit et onōit in se qd agē debea
 m⁹. **I**n quo p̄ter volūtātē diuinam
 (erat em̄ de⁹) triplex quā dixim⁹ vo
 lūtas inuenta est. **N**oluit fm̄ pmā
 assidue quicqd de⁹ voluit laudans
 et approbās ordinē diuine sapiētie
 bonitatis et iustitie in omib⁹ q; cūq;
 voluit fecit in celo p̄ saluationez.
 in omib⁹ abyssis p̄ dānationem. in
 terra et in mari p̄ quandam saluan
 doz et dānandoz variā agitacōz

Libri secūdo

Nos itaqz **I**hm fm hanc volūtātē debem⁹ imitari. Et si nō vsq̄quaqz possim⁹ ex equo dū hic viuim⁹ qm̄ nondū cōfirmati sum⁹. qm̄ p alteraz scđaz volūtātū distrāhi potest in nobis hec voluntas q turbari. imo et ab actū suo penitus impedi hē q iudiciū superioris ratiōis fm qd dirigitur potest absorberi. **E**cus in xpo sicut in beatis. qz fm hanc portionē beat⁹ fuit in via xpus. **N**ihilomin⁹ hec voluntas in xpo voluit vt inferior duplex volūtās ageret motus suos in omnibus absqz peccato. hinc voluit. hinc tristis et mestus fuit. hinc orauit. hinc miser cordia mot⁹ est sup turbas et egrotos. hinc lachrymat⁹ est. hinc oque stus est tanqz sensualitatis aduocatus. de⁹ de⁹ vt quid dereliquisti me qm̄ portio inferior absqz vlli cōsolationis redundātia superioris ad eaz diuersa erat in acerbissime passionis abyssum. **N**emo autem vnqz carnem suā odio habuit. **H**inc postremo cū clamore valido q lachrymis deo supplicās. expirauit. **E**xēplū igit nobis dedit deus vt qd modū iuxta hanc duplicem volūtatem fecit. scđm quam erat viator. **I**ta et nos faciam⁹ tam p nobis qz p fratrib⁹ plorem⁹. oremus. tristes simus. et clamem⁹ qz sic est volūtās dei cui superior nostra volūtās cōformis est si bona est. **C**ōsurgit inde meritū multiplex si non dimouet a statione sua. hoc est si ppter motus inferiores illi⁹ duplicis

cōsolatione theologie

voluntatis nihil vspiam mali. agit quod diuine sit aduersum. **M**onachus. **S**ed quid aget paupculus et infelix viator venūdat⁹ sub peccato sentiens cū apostolo aliā legē in membris suis repugnantem legimentis sue et captiuantē sub peccato qualē pbi experti sūt. **Q**uis em̄ viuens expers esse pōt? sed originālis causa tante corruptiōis fuit eis incognita quā theologia reuelauit. **M**ōne dū conat⁹ anim⁹ assurgere illico quasi paralyti dissolut⁹ aut debilitatus coluber relabit⁹. **N**e nobis viatorib⁹ quos fatigat et sepi⁹ inturbat voluntas inferioris ratiōis. **E**nitēs ad se trahere supiorē redricez volūtātē pondere graui fomit⁹ originālis. grauiori peccati actūalis. grauiissimo inueterate cōsuetudinis. et sup omnē modū ingenti mole obduratōis qualiter in xpo nec fuit nec esse potuit. nec similiter ē in beatis. **V**oluer. **E**xclamemus monache cū apostolo. **I**nfelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius. Subinde respondeamus. **G**ratia dei per **I**hm xpm. **D**icam⁹ eidem. fiat nobis dñe fm iudiciū atqz desideriū nō inferioris sed supioris rationis atqz volūtātis. fiat in nobis sicut in celo fit vbi motus regularis pmi mobilis tanqz rationalis temperat obuias reuolutiones orbiū inferi. z siue plānetaz. **P**orro cōtranitāmur vt possumus renitentes saltē in suspensio quodā libez arbitriū ne pēpītāter

eliciat actum suū quin in hac vi sus/
pensiva sit velle sit nolle sit act^{us} me/
dius. saluatur precipue libertas
arbitrii et sua in nobis vtilitas. Ali
oqñ sine suspensione tali vel renisu
voluntas inferior fortificatur assi/
due. rebellior quoq; et indomabili/
or efficitur vsq; adeo qd similis sit iu/
mentis insipientib^{us} que carent arbi/
trij voluntate suprema. imo vero plu/
rimū differt. qz subternit et seruire
facit sue libidini dñaz voluntatem
detēior effecta brutis. quo seuissima
est iniustitia ferens arma. Omitta/
mus eos quos ad hanc seruitutem
malicia pertrahit. loquamur illos
qui iudiciū ratōis (quo libertas ra/
dicat^{ur}) vel nullū hñt. vt infantes et
fatui. vel impfectū vt pueri. vel inua/
lidū vt semine. nanq; variū et muta/
bile semp femina. **U**t si causa agno/
scit^{ur} cur puerorū sit impfectū et muli/
erū inualidū iudiciū. **C**redī nō pōt
quantā turbā hñdī puerorū et pu/
ellaz inter barbaros hñes experi/
mur. **M**ulti multa sup hac re locuti
sunt. astrologi. medici. pbi. et hī va/
rio modo. poete. magici. pphete fal/
si vlt idolatre. **P**ropheta ver^o tandē
dixit de deo. **Q**ui finxit sigillatim
corda eorū. qui intelligit omnia opa
eorū. **E**t sapiēs. **C**or regis in manu
dei est quocūq; voluerit declinabit
illud. **Q**ui sñm aplm. **C**ui^{us} vult misē/
re. et quē vult indurat. **T**heologia
vero recipiēs ex omib^{us} priorū dictis
id qd pbabili^{us} est. et improbabilia
reijciens constat et colligit p statu

vie et nature destitute causā talem.
Itaq; sicut anima rationalis depē/
det a corporali dispositione vel ar/
monia. nō quidē in esse cū sit imma/
terialis et immortalis. sed in opari
in corpe. **I**ta sñm varias opationes
suas presupponit et reqrit diuersas
dispositiones. armonicas. vnam
habet vt informet. et sustentet cor/
pus. alteram vt vegetet et augeat.
alteram vt moueat et sensificet. **E**t
hoc quidē nō vno modo sicut nec
vnus est tm̄ sensus carnis sed est ex/
terior et est interior multiplex. quas
inter armonias nō dubiū qñ pma
in pfectione scda excedat. secūda
tertia. et ita d reliquis. **N**eq; negat
aliquis qñ in predictis opationib^{us}
vta^t et egeat anima rationalis ori/
gano corporeo sicut est forma cor/
poris organici phisici hñez in esse
constituens. **N**ex supest alia pfectior
opatio rationalis anime supra bru/
tales. in qua conuenit cum angelis
quā opationē dicim^{us} intellectualez
In qua radicat^{ur} libertas arbitrii q
libertas est facultas rationis et vo/
luntatis. qz nec voluntas sine ratio/
ne eligeret. nec ratio sine voluntate
veller. libertas idcirco completitur
vtrāq; vim. **R**ursus hec opatio in/
tellectualis qñ in se nō sit organi/
ca. presupponit tm̄ dispositionem or/
ganicā in sensib^{us} presertim interiori/
bus pfectiorē lucidiorē et quietio/
rem qñ aliqua sit aliāz. omem em̄
intelligentē sicut dicit **A**risti. necesse
est fantasmata speculari. **Q**uāuis

Libri secūdi de

Auicel. et Algazel cū similib' tradū/
derint intellectū desup illustratōes
ab intelligentiis sine sensu pūio vel
inspectiōe fantasmātū posse susci/
pe hinc pphetias et diuinatōes tā
in vigilia q̄ in somniis saluare nitū
tur sicut aliq̄ tradiderūt fantasias
omnes brutoz et hōim a celestibus
corporib' exoriri. longū hō. psequi
esset opiniones singulas. Redeam'
ad opendū. et dicam' vt cepim' qd
intelligo. do pmit' et species intelli/
gibiles eliciendo necesse est fantas/
mata speculari. nō certe qualiactū q̄
h' ordinata pura et lucida si liberū
arbitriū debeat esse pfectū stabile
et integrū. Cū at mille modis imo
innumeris otingit istā quā vsus li/
beri arbitrii p̄cedit harmonicā dis/
positiōē nūc totaliter impediri vt
in infantib' q̄ fatuis ebriis q̄ amen/
tib' mult. nunc impfectā haberi vt
in pueris. nūc instabilē q̄ variāz vt
in feminis et in omib' generaliter
q̄ variis passionib' affecti sūt. tādē
integra vix habet hōi dispositio
ad queq̄ intelligibilia ppter defe/
ctū p̄surgentē ex naturali vel acci/
dētali oplexione. Quo fit vt diuer
si vigeāt vsu libēi arbitrii. quidā in
istis alteri in alijs. et nequa q̄ in vi/
trisq̄. Quid dicem' de diuersis ho/
minib' cū varietatē istā diuersis tē
poribus. imo eodem die et fere de
momēto in momētū cognoscat hō
q̄ se discusserit acriter in se ipso. dum
famelic' aliter iudicat q̄ replet'. so
brius q̄ ebri'. māsuer' q̄ ira succē/
sus. vigil q̄ somniculosus. amās q̄

cōsolatione theologie

inuidus. otingens q̄ libidine stimu/
lat'. humiliat' q̄ exaltat' Et ita de
reliq̄s sine numero. Neq̄ tñ adhuc
attigim' melācolicas fantasias q̄s
infinitas medici tradūt ex humoz
corruptione variā generatas. for/
mat em' grā exēpli fantasia fumis
grossis obtenebrata fātasmata ter/
rozis et horrozis sic puer sol' in te/
nebris inde clamās q̄ fugiēs. Qua
ex re sp̄ tristes sunt aliqui. aliqui e
diuerso ioculariter leti

Tertius metru secundū.

Plendori solis radij vidēdos
Exhibent sese tuitu fideli
Dū serenus sit medio q̄ purus
Aer. imo perspicuo refulgens
Buttule rozis pluuię ve dense
Rarus aut nimb' vel opaca nubes
Pendulum si se per inane librant
Frangitur circa radius cathecum
Visibus falsas tribuit figuras
Mille portendens oculis colores
Iris micans pluuiosus arcus
Halo lunaris varia. vel ortu
Sol vel occasu specie nitescens
Par in obiectis speculis videre
In quibus distant color et figura
Pro situ tali varia q̄ forma
Est agens virtus anime suprema
Qui relucescit radians in ima
Parte passiva species in actum
Efficax ducit sed speculatur
Per prius grossi simulacra sensus
Spiritus que fert cerebri medullis
Cum quibus fumos recipi putato
Hos vagos sp̄es fetidos q̄ atros
Alteris mulcens nitor est et ordo

Prosa **iii**

Pulcer aptatus numero placent
En habes causas sapienter aptes
Cur sit elusus rationis usus
Arbitrans plene nec inest facultas

Prosa quarta secundi

Monachus

Intelligo volucer quod late pateat ista
de fantasijs cordis de fallacib' iu-
dicij anime p'scrutatio p'm qua me
minisse debet ho' fragilitatis et imp-
fectonis sue. Na' qualis inueniet ali-
q's q' p'tactis incommodis vel in aliq'
no' sit obnoxio' h' quomodocumq' de vi-
cijs **O**rati' dicit. **O**ptim' ille e' q' mi-
nimis urget. Ita liber ille dicend' est
q' no' ultra comun' hoim modu' me-
lancolicis fantasijs irretit'. Redeat
vero sermo noster v'n sumpfit exor-
diu' vt consonus sibi fiat. **V**olucer
Redeat volo. premisim' quidez
inuestigatio solatione aduene n'ri
sup' contritione gentis sue q' cu' theo-
logia ad conformadu' volutate suaz
diuine volutati p'mit' anhelat. Ita
em' habitur' erat cor rectu' ac p'inde
letu' pacificu' et tranquillu' Sed qm'
de qua volutate sermo fiet ignora-
ri poterat distinctio trimemb'is de
volutate subiuncta est. Reddita p'in-
de ro' cur in volutate p'pedit liber-
tas arbitrij quo facili' apparer' q'li-
ter adiuvat. **P**rogressiuetes igit' di-
cam' q' intellect' postq' inspererit
fantasmata p't inde sp'es intelligibi-
les elicet. denudando quodammodo eas
a naturali co'itoe et in eis effodiet

xviii

angasma sp'iale hoc e' simulacru' vel
ceptu' n'c vlez n'c specificu'. Quo-
fco intellect' talit' aduat' ia' p't ro'ci-
nari no' inspecto fantasmate ia' filo-
gisat. discurret. **R**egulas artiu' sibi
format generales et infallibiles ad
exemplar artis p'me. **N**eq' neganda est
hec vis intellectiua. cu' de virtute esti-
mativa fateamur q' ex se'fatis elicit
sp'es insensatas vt ouis inimicitiaz
ex figura lupi. **A**duero dum semel
aduata fuerit p' fantasmata ortu' ha-
bentia ex aliq' sensu exteriori iam
p't alia sibi formare talis generis in
somno vel vigilia. aliter no'. **C**ui' si-
gnu' est q' a natura ceci no' somniat
neq' fantasiant de colorib'. neq' de
eis sciaz h'nt vlla. **D**eniq' p' contem-
platione vt alibi dicendu' est venit m'es
ad intelligentiā purā et simplicē sine
motu vel cursu ad exemplar. **I**z. im-
p'fectu' valde simplicis intelligentie
dine q' vnico contemplat' intuitu p'ntia
p'terita et futura et instar centri in-
telligibilis stabilis manes dat cun-
cta moueri. sic vnica et inuariata re-
spicit et intelligit oia q' motui subie-
cta sunt. **N**o' huc statū theologia sua-
det aspirare cui quāto p'ximior tā-
to sublimior et liberior e' volūtas q'
velut ex alto iubet et impat sensua-
li volūtati. p'pter cui' tractū sic nec
p'p' motū naturalis appetit' nō de-
serit locū suū quo adheret deo po-
nēs in eo spes suā fidē atq' dilecti-
onē. **S**i iuxta sapiētis verbū sicut
pturiētis cor suū fantasias patitur
vt sit in sensualitate nō dat in illis

Libri secūdi de

cor suū intellectuāle nisi ab alto im/
missa fuerit visitatio sūm quā regit/
agit atq; dirigīt. nō q̄de3 fatali ne/
cessitate seu fluctuatione fortuita.
Colligim⁹ em̄ ex immēsa dīne ogni/
tōis viuacitate lōge sup nř3 agnos/
cēdi modū simul vt ex volūtatis li/
bertate q̄ apud eā nihil ē fortuitū.
nihil casuale. nihil insup ad eā neces/
sariū vř fatale. **R**ō p̄mi est qm̄ nihil
agit ī mūdo q̄n ab eterno p̄uiderit
illud de⁹ cū tota serie cāp etiā min⁹
maz. **E**cce⁹ apud hōies p̄ter q̄p in/
tētiōne p̄deūt effect⁹ ex variāz ig/
notāz q̄ eis cāp cūrsū. q̄admodū
vidē ē ī inuētiōe thesauri dū f̄ra fo/
dit vt excolat. nō vt aurū inueniat
hinc ortū habuit fortassis illd̄ **P**ri.
q̄ vbi magis ē de intellectu ibi min⁹
de fortuna. **R**ecte q̄dē adeo vbi to/
tū ē p̄intellectū nihil est fortuitū. **S**i
dō fortunā q̄s trāsserat ad cāz p/
ducētē effect⁹ q̄ dicunt in ordine ad
nos fortuiti. sic p̄mā cāz dicē pos/
sum⁹ esse fortunā qm̄ p̄ncipalit̄ ī
mediate cūrrit ad oēz effectū. de/
disset h̄ modo **V**irgili⁹ vez epite/
ton fortune dicēs fortuna om̄ipo/
tēs. **E**t **S**alustī⁹. **E**z p̄fecto inq̄t
fortuna ī om̄i re dñat. **C**eterū de
fati nēcitate liquet ex p̄missis q̄ ni/
hil ī reb⁹ creatis tale sit facta ad
p̄mā cāz cōpatīue q̄ nulla actōis ne/
cessitate cōstringit neq; respectu celi
neq; respectu terre ⁊ om̄iū q̄ ī eis
sūt. **C**oagit tñ differentē ī actiōib⁹
q̄ dicunt naturales q̄b⁹ nō ē ānexa
rō p̄p̄ia. nec ex cōti villā hñt liber/
tatē seu cōtingētiā ī agēdo ex p̄nci

cōsolatione theologie

p̄hs suis intrinsec. **A**liē ī habētib⁹
cōiūctā rōez q̄b⁹ intrinseca facultas
est volēdi vel nolēdi sūm iudiciū p/
p̄e rōis. **N**ihilomin⁹ si ad p̄mā cām
naturalit̄ agētia retulēis illa nō ne/
cessario h̄ cōtingentē efficiūt mot⁹ su/
os. **H**oc ī miraculis factis circa so/
lez. circa ignē. circa mare et bestias
p̄spiciū fidelib⁹ ē. **D**at itaq; r̄gula
q̄ ī om̄i p̄ductiōe si occurrit aliq̄
cā libere. cōtingentē agens q̄tq̄ fue/
rint naturalit̄ coagentes effect⁹ ille
cōtingentē p̄ducit. **Q**ua ī re p̄t3 q̄
ad⁹ elicit⁹ create voluntatis sortit̄
cōtingentiā ex duplici radice. ex sua
intrinseca. et ex sup̄iore dīna. **M**o/
nach⁹. **C**āz non inuenio volucer
his q̄ indiēta sunt repugnādi neq;
aliē p̄bie x̄ba loquētis apud **B**oe/
tiū de fatali nēcitate recipiēda pu/
ta. **S**cis attū cōturbari nōnullos a/
pud q̄s de⁹ ita cōsiderat tanq̄ rex
sup̄m⁹ q̄ vnico semel īmpio cōstitue/
rit vniuersū mūdū dās vnicuiq; rei
p̄p̄iū officiū. q̄admodū t̄ren⁹ rex
instituit vel exercitū suū vel curiā iu/
diciōz ⁊ legū ⁊ artifex aliq̄d hōzo/
logiū **I**p̄e dō deiceps manet q̄et⁹
neq; solicit⁹ p̄ singla. **N**itūt hāc est
matōnē suā fulcire p̄ vulgatū illud
Augustini x̄bū. **D**e sic res admini/
strat vt eas p̄p̄ios mot⁹ agē sinat
q̄ et p̄phetico ore dixit. **E**go sū de⁹
et nō mutor. **V**olucer. **I**ta est
monache redeūt tales ad sup̄i⁹ im/
p̄batā philosophantiū op̄nionem
quā insectant multi seculariū l̄rārū
ac existimatio vulgariū q̄p̄ videb⁹
aliq̄s si ad sc̄pturā sac̄rā se cōuertere

runt nihilipēdē aut irridē simplicita
tē ei⁹. eo q^d maria ps orexī hīstori
is. habem⁹ inqunt aliū de narratio
nes hīstozicas. q^d et stili splēdore et
rep gestaz magnitudie n̄ infēiores
eristūt. Neptū hoc infest qm̄ hīsto
rias h3 scptura sacra put in eis cō
tēta reuelauit de⁹ p⁹ pphetas. longe
pus anteq³ fierēt. Et q^d pulcerrū
me ac salubēime vīitates elucescūt
Elucēscit pmo dīna oīm p̄cognitō
simul et puidētia regitūa oīm que
gerunt tā in celo q^d in terra. q^d volū
tati sue seruire facit vniuersa. nūc p
bonos nūc p malos aduersus quā
nō est sapia neq³ cōsiliū adeo q^d ho
mines vel demones implēt p̄dispo
sitionē reuelatā dei dū conant illaz
vel effugē vel frustrare. Sūt in exē
plū vendit⁹ Joseph. et exposit⁹ cū
alijs infātib⁹ in aq^s moyses et da
uid a saule psecut⁹. cū ceteris absq³
numero. **E**lucēscit p̄tea q^d p̄nūciari
atiōes dei facte p p̄bas vel scptu
rā additionē sepe f̄cipiūt l3 expressa
sit p̄m varietatē meritoz vel deme
ritoz apud illos quib⁹ vel p q^d
hmōi p̄nūciatōes sūt. Hoc de Jo
na respēu nīnīuitarū. Hoc de Isaia
respectu ezechie. et ita de reliq^s li
quet **R**elinquit⁹ idcirco sp hōib⁹ dū
viatores sūt p̄nie loc⁹ et p̄ie orōnis
atq³ ouersatōis effect⁹. nec ex imuta
bilitate dei vel p̄nūciatiōis sue dei
speratōi loc⁹ dat. **E**lucēscit ampli⁹
nō esse p̄uendū deo p sola p̄speri
tatis adeptōe vel aduersitatis euī
tatōe tpali q^d vītas in euāgelio ma

nifesti⁹ tradita est q^d lex antiqua tē
poralia omoda v⁹ incōmoda r̄me
morās exponēt. **E**st eq³ oēz p̄miū p/
stanti⁹ merito. nihil at tpale p̄stati⁹
est v̄tute. **E**t neq³ cū stoyel. dicē sa
tis ē virtutē esse p̄miū sui sic viciū
se ipm̄ penā h3. **A**lliciedī fuerūt ho
mines ad laboriosa v̄tutū opa 7 a
suis voluptatib⁹ viciōis arcendi p
sepatū aliq^d mai⁹ tā p̄miū q^d sup
pliciū. **A**d q^d p̄bia q^d ptingē non
potuit hic deficit cū sua cōsolatōne.
deficiūt et illi q^d volētes suis exhor
tationib⁹ vel p̄dicationib⁹ bñ insti
tuere ad amorē dei p̄mittūt p illo
q^d cōmutationē quādā bona tpalia
vt diuitias vt sanitatē vt plē egre
giā aut aliq^d similiū. **H**ic em̄ 7 cor
tex l̄re veteris p̄tēdebat. q^duis int⁹
p̄phetici et eleuatī viri spūalia sub
his tpalib⁹ p̄missionib⁹ obūbrata
ocipient et gustarēt. **E**t hoc latī in
fra. **E**lucēscit postremo ex hac diui
ne volūtatis ad vtrūlibet actiōe eī
se liberrima q^d solo nutu tp̄at orbez
q^d orōes spes q^d n̄re dirigunt non
inaniter ad deū q^duis immutabilē.
q^d cetera oīa mutare scit et p̄t dum
vult. **E**t hic ē general mot⁹ insit⁹ oī
creature quē obediētialē nominare
possum⁹ vt ei⁹ sequat⁹ impiū quē ad
modū de ascensu grauis ne vacuū
fiat dici solet. **E**t p̄fecto sū de⁹ sinat
res agere p̄prios mot⁹. oīs est vt
eos possit vel impedire vel mutare
Alioqⁿ nō iā res fineret h̄ agerent
vellet nollet. **Q**uinetiā ministratio
nōne reponit⁹ in orōine cāp quas

Libri secūdi

ab initio de^o instituit. prius ēt mo-
t^o angeloz liber est in agēdo. Pro/
inde licet spūalia potiora sūt tpali/
b^o tanq̃ illoz finis. ita fit in tpali/
b^o mutatio. put exigit gratuitū re/
gimen spūaliū p̃sertim ad finē eter-
ne beatitudinis cōsequendū. In hac
āt regiōe vel ordine spūaliū repo/
nūt diuina carismata. p̃cipue fides
spes et caritas quib^o mot^o indit^o q̃
q̃i p̃p̃a^o est impetrare miracula dū
expedit. vt q̃ in aquis validis ter/
ra appareat arida. in medio foma-
tis ardētis sit vent^o rozis. q̃ mon-
tes transferant^o q̃ q̃d longe maius
optabili^o q̃ ē sit p̃ istas virtutes et
ordēz eis subnixā vt expeditū sit q̃
alacre liberū arbitriū volūtatis hu-
mane ad dirigendū pedes sue affe-
ctionis et intētionis in viā pacis q̃
salutis. Ad cōformandū p̃terea di-
uine volūtati suā eidē q̃ p̃sūs in-
niti dicēdo cū p̃pheta Ut iumentū
fact^o sū apud te q̃ ego sp̃ tecū. tenu-
isti manū dexterā meā. et in volūta-
te tua deduxisti me. Nū libz collo-
cutioni diei p̃ntis terminum dare sub
hoc metro

Quartū metz et vl se.

Immis orb^o subsidū sibi
Querit a vidente
Cui pl^o nitē vt magl. audīte
Imminens periculum
Matrē dum cecidit puer aspiciē
De ei manum dat
Scit qz non valet ex se surgere
Querit hinc iuamen

Metriū quartū

Vulnere fractus qui medicamina
Mouit hunc requirit
Potat amaris vrit et ignibus
Huic obedit vltro
Litib^o implicitus sibi querere
Jure vult peritum
Dicta qz nec refugit sua credere
Consciū suimet
Cur igitur ceci pueri quoqz
Sauti qz valde
Juris et ignari nos tradere
Non cito vclim^o
Xp̃e tibi qui rite p̃ omnia
Vis opem referre
Quo sine nulla valent discrimina
Vi vel arte pelli
Duc petim^o quo vis mora nulla sit
Ibit alacris mens
Si caro tardat p̃ qz pericula
Cuncta te sequet^o
Grata nec inualido cū murmure
Perget aut trahetur
Cur peccata sciens cumulet noua
Dum licet mereri

Explicit liber secundus :